

การสำรวจและรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรบริเวณพื้นที่ว่าง ในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

Exploration and Collection of Medicinal Plants in Wasted Areas of Muang District, Nonthaburi Province

ณัฐตรา จันทรสุวานิชย์ และ ชาตรี ชาญประเสริฐ 1

Nuchattra Chansuwanit and Chatree Charnprasert

ABSTRACT

The study of the medicinal plants in wasted areas of Muang District, Nonthaburi Province has been undertaken from October, 1989 to July, 1990. The collections were identified by basing on the literatures and comparing with the herbarium specimens in the Forest Herbarium, Royal Forest Department (BKF) and the Herbarium of Department of Agriculture (BK)

The amount of 52 families, 138 species of medicinal plants are recorded. The botanical names, local names, the habit, the habitat and the therapeutic properties of plants are also reported

Key words : medicinal plant

บทคัดย่อ

การศึกษาพันธุ์พืชสมุนไพรบริเวณพื้นที่ว่างในเขตอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรีเป็นการสำรวจแบบทั่วไปเพื่อทราบชนิดและนิเวศวิทยาของพืช ดำเนินการโดยเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรทุกชนิดที่พบกำลังออกดอกและ/หรือติดผล ในระหว่างเดือนตุลาคม 2532 ถึง เดือนกรกฎาคม 2533 ตัวอย่างพืชที่สำรวจและเก็บรวบรวม ได้นำมาตรวจวินิจฉัย ชื่อ ชนิด และเตรียมตัวอย่างพืชแห้ง จัดเก็บไว้ศึกษาเปรียบเทียบกับลักษณะพรรณไม้และเผยแพร่ผลการสำรวจพบพืชสมุนไพรทั้งสิ้น 52 วงศ์ จำนวน 138 ชนิด

คำนำ

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ได้ขยายหน่วยงานมาตั้งในเขตอำเภอเมืองฯ จังหวัดนนทบุรี เมื่อปลายปี พ.ศ. 2530 สภาพแวดล้อมทั่วไปในขณะนั้น ยังคงเป็นเรือกสวนและพื้นที่ว่าง ซึ่งยังไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์อยู่หลายแห่ง จากการสังเกตพบว่า ในบริเวณเหล่านั้นจะมีพืชเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติปะปนกันหนาแน่น และที่น่าสนใจคือ พืชหลายชนิดเป็นพืชสมุนไพร ต่อมา เมื่อพื้นที่เหล่านั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นที่อยู่อาศัย อาคารธุรกิจและอื่นๆ อย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพแวดล้อมเดิมและพันธุ์พืชบริเวณนั้นสูญหายไปด้วย จึงเกิดความสนใจที่จะสำรวจพันธุ์พืชสมุนไพรเก่าที่ยังคงเหลืออยู่ และเก็บตัวอย่างพืช

1 กองวิจัยและพัฒนาสมุนไพร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ถนนติวานนท์ อ.เมือง นนทบุรี 11000

Division of Medical Plant Research and Development. Dept. of Medical Sciences, Nonthaburi 11000

สมุนไพรไว้ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ต่อไป นอกจากนี้ ยังได้นำพันธุ์พืชสมุนไพรบางชนิดมาปลูกไว้ในเรือนเพาะชำ เพื่อประโยชน์ทางด้านแหล่งพันธุ์และการกระจายพันธุ์อีกประการหนึ่งด้วย

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

อุปกรณ์ในการสำรวจพันธุ์พืช และเตรียมตัวอย่างพืชแห้ง (คณาจารย์ภาควิชาพฤกษศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. และณัฐตรา 2531)

วิธีการ

1. การเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพร

เก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรทุกชนิดที่พบกำลังออกดอกและ/หรือติดผลในบริเวณต่างๆ เช่น ทุ่งนาร้าง ที่ว่างริมทาง หมู่แมกไม้ ฯลฯ ในเขตท้องที่อำเภอเมืองฯ ซึ่งประกอบด้วยตำบลต่างๆ 10 ตำบล คือ บางเขน บางกระสอ ท่าทราย ตลาดขวัญ สวนใหญ่ ไทรมา บางไผ่ บางศรีเมือง บางกร่าง และบางรักน้อย (อุดร, 2532. ติดต่อบริเวณตัว) ระยะเวลาในการสำรวจ เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2532 ถึงเดือนกรกฎาคม 2533 โดยออกสำรวจทุกเดือนๆ ละครั้งๆ ละ 1 ตำบลตามลำดับ

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สำรวจตั้งแต่ ค.ศ. 2532 ถึง ค.ศ. 2533

ชื่อพฤกษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในทางการแพทย์แผนโบราณ***
ANGIOSPERMS : Dicotyledones				
Acanthaceae				
1. <i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	เหือกปลาหมอ	H	ที่ชุ่มชื้น, ริมน้ำ	ทั้งต้น - รักษาโรคผิวหนังพุพอง, น้ำเหลืองเสีย ใบ - แก้โรคผิวหนัง, ขับน้ำเหลืองเสีย, ขับเสมหะ, บำรุงประสาท
2. <i>Hygrophila erecta</i> Hochr.	ด้อยดิงนา	H	ที่ชุ่มชื้น, ริมน้ำ	ใบ - ทำยาพอก, อดฟันแก้ปวด เมล็ด - พอกแผล
3. <i>Ruellia tuberosa</i> Linn.	ด้อยดิง	ExH	ที่ว่างทั่วไป	ราก - ทำให้อาเจียน
Aizoaceae				
4. <i>Trianthema portulacastrum</i> Linn.	ผักเบี้ยหิน	H	ที่ชุ่มชื้นและ	ทั้งต้น - ประโยชน์ขับลม, แก้เสมหะและดีพิการ ดอก - บำรุงโลหิต ราก - ขับระดู, แก้ลมอัมพาต, รักษาโรคผิวหนัง, แก้เสมหะ, เจริญไฟธาตุ, แก้พิษบวมในท้อง
Amaranthaceae				
5. <i>Achyranthes aspera</i> Linn.	พันงู	USH	ริมทางทั่วไป	ทั้งต้น - ยาระบาย, แก้ปวดท้อง ใบและราก - ขับปัสสาวะ เมล็ดและใบ - ทำให้อาเจียน
6. <i>Alternanthera philoxeroides</i> Griseb.	ผักเบ็ดน้ำ	AqH	แอ่งน้ำ, หนอง บึง, คูน้ำ	ทั้งต้น - ขับน้ำนม, แก้ไข้, ตำพอกแผล
7. <i>A. sessilis</i> (L.) R. Br.	ผักเบ็ดไทย	H	ที่ว่างทั่วไป, ริมน้ำ	ทั้งต้น - เป็นดับพิษโลหิต, บำรุงโลหิต, ขับน้ำนม, แก้ไข้ ลำต้นและใบ - แก้พิษงู

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สํารวจตั้งแต่ ค.ศ. 2532 ถึง ค.ศ. 2533 (ต่อ)

ชื่อพฤกษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในทางการแพทย์แผนโบราณ***
8. <i>Amaranthus gracilis</i> Desf.	ผักขมหัด	H	ที่ว่างทั่วไป	ทั้งต้น ใบ ราก - แก้ไข้, ขับน้ำนม, ขับปัสสาวะ - พอกแผลและฝี
9. <i>A. spinosus</i> Linn.	ผักโขมหนาม	H	ที่ว่างทั่วไป	ทั้งต้น ใบ ราก - ขับปัสสาวะ, ขับเสมหะ - ทาแก้โรคเรื้อนกวาง, เป็นยาเย็น แก้บิด, แก้บวมน้ำ - ขับปัสสาวะ, แก้หนองใน, แก้ไข้
Apocynaceae				
10. <i>Carissa cochinchinensis</i> Pierre	หนามพรม	S	ชายป่าละเมาะ ที่ชุ่มชื้น	ราก เนื้อไม้ - เป็นยาเจริญอาหาร - ประโยชน์บำรุงกำลัง
11. <i>Ichnocarpus frutescens</i> R. Br.	เครือปลาหางแดง	C	ป่าละเมาะ, ริมน้ำ	ทั้งต้น - แก้ไข้
12. <i>Wrightia religiosa</i> Benth.	โมกบ้าน	S	ป่าละเมาะ, ที่ชื้น	ราก - ประโยชน์รักษาโรคผิวหนังจำพวกโรคเรื้อน
Asclepiadaceae				
13. <i>Calotropis gigantea</i> R. Br.	รัก	S	ที่ว่างริมทาง ทั่วไป	เปลือกต้น ดอก - ขับน้ำเหลืองเสีย, ทำให้อาเจียน ยางจากต้น - เป็นยาล้างอย่างแรง, แก้ปวดฟัน ปวดหู, ขับพยาธิ, แก้กลากเกลื้อน - ช่วยย่อย, เจริญอาหาร, แก้ไอ, แก้หืด
14. <i>Oxystelma esculentum</i> R. Br.	จุมปลาทอด	C	หญ้าแฝกไม้, ที่ชุ่มชื้น	ทั้งต้น ราก ยาง - ประโยชน์แก้ปวด, แก้ปากเปื่อย - แก้ดีซ่าน - รักษาบาดแผล
15. <i>Tylophora indica</i> Merr.	คันธุลี	C	ป่าละเมาะ, ที่ชุ่มชื้น, เรือกสวน	ใบ - ทำให้อาเจียน, ขับเหงื่อ, ขับเสมหะ
Averthoaceae				
16. <i>Averthoa carambola</i> Linn.	มะเฟือง	ST	เรือกสวน, ที่ชุ่มชื้น	ใบและราก ดอก ใบและผล - ประโยชน์ขับพิษร้อน, แก้ไข้ - ขับพยาธิ - ทำให้หยุดอาเจียน
Barringtoniaceae				
17. <i>Barringtonia acutangula</i> Gaertn.	จิกนา	S	ทุ่งนา, ริมน้ำ	เปลือกต้น - แก้ท้องร่วง, แก้หนองใน, แก้ไข้มาเลเรีย, ภายนอกใช้น้ำคั้นทา แก้แมลงสัตว์กัดต่อย
18. <i>B. racemosa</i> Roxb.	จิกสวน	S	เรือกสวน, ป่าละเมาะ	ใบ ผล เมล็ด - พอกแก้คัน - แก้ไอ, แก้หืด, แก้ท้องเสีย - แก้จุกเสียด
Basellaceae				
19. <i>Basella alba</i> Linn.	ผักปลัง	CH	ที่ชุ่มชื้น, ริมน้ำ	เถา ใบ ดอก - แก้พิษฝีดาษ - แก้กลาก - แก้เกลื้อน

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สํารวจตั้งแต่ ค.ศ. 2532 ถึง ค.ศ. 2533 (ต่อ)

ชื่อพฤกษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในทางการแพทย์แผนโบราณ***
Brassicaceae				
20. <i>Cardamine hirsuta</i> Linn.	-	H	สนามหญ้า, ริมทางเดิน, ที่ชุ่มชื้นมีร่มเงา	ราก - น้ำคั้นแก้เจ็บตา ใบและราก - แก้บิด
Capparidaceae				
21. <i>Capparis pyrifolia</i> Lamk	หนามทาง- นกกะลิง	S	ชายป่าละเมาะ รือกสวน	เนื้อไม้ - แก้ปวดท้อง
Cleomaceae				
22. <i>Cleome gynandra</i> Linn.	ผักเสี้ยน	H	พบทั่วไป	ใบ - น้ำคั้นทาแก้ปวดเอว, ปวดศีรษะ, แก้โรคผิวหนัง, ต้มแก้ไอและช่วยย่อย เมล็ด - ขับลม, แก้ปวดข้อ, แก้วริดสีดวง, แก้หนองใน, แก้บิด
23. <i>C. viscosa</i> Linn.	ผักเสี้ยนผี	H	พบทั่วไป	ราก - ยากระดูน, แก้วโรคลักปิดลักเปิด ทั้งต้น - แก้วโรคปวดข้อ, ขับพยาธิ, แก้โรคผิวหนัง, พอกแผล ใบ - ทาแก้ปวดหลัง, ปวดศีรษะ ราก - ขับพยาธิ, แก้วโรคลักปิดลักเปิด ราก, ใบ และเมล็ด - ถ่ายพยาธิ
Combretaceae				
24. <i>Combretum quadrangulare</i> Kurz	สะแกนา	T	ป่าละเมาะ, ชายทุ่ง	เมล็ด - ขับพยาธิ
25. <i>C. trifoliatum</i> Vent.	คดสัง	CrS	ที่ชุ่มชื้น รือกสวน	ผล - ถ่ายพยาธิ
26. <i>Quisqualis indica</i> Linn.	เล็บมือนาง	C	ป่าละเมาะ, ที่ชุ่มชื้น	ใบ - พอกแก้ปวดศีรษะ, แก้วท้องอืดเฟ้อ เมล็ด - ขับพยาธิ, ยาถ่าย, แก้ไข้, แก้มูกคิตระดูขาว ราก, เมล็ด - ถ่ายพยาธิไล่ไส้ (พยาธิไส้เดือน)
Compositae				
27. <i>Eclipta prostrata</i> Linn.	กะเม็ง	H	พบทั่วไป, ริมน้ำ	ทั้งต้น - แก้วมะเร็ง, แก้วทิด, แก้วหลอดลมอักเสบ ฝาดสมาน, แก้วกุเสียด, แก้กลากเกลื้อน, น้ำคั้นแก้โรคผิวหนัง
28. <i>Pluchea indica</i> Less.	ขลุ้	S	ริมทาง, ชายทุ่ง ที่ชุ่มชื้น	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ เปลือกต้น - แก้วริดสีดวงจมูก ใบ - แก้บิด
29. <i>Sphaeranthus africanus</i> Linn	หญ้าค้อนกลอง	H	หนองน้ำตื้นๆ	ทั้งต้น - หล่อลื่น, ลดการอักเสบ, ทำยาพอก, ยาเจริญอาหาร, ขับปัสสาวะ, ถ่ายพยาธิ ใบ - ยากลั้วคอแก้อักเสบ

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สำนวตั้งแต่ คค. 2532 ถึง คค. 2533 (ต่อ)

ชื่อพฤกษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในการแพทย์แผนโบราณ***
30. <i>Synedrella nodiflora</i> Gaertn.	ผักแครด	H	พบทั่วไป	ทั้งต้น - ประโยชน์แก้โรคไขข้ออักเสบ, น้ำคั้น ใบ - หยอดหูแก้เจ็บหู, ยาพอกแก้ปวด
31. <i>Vernonia elliptica</i> DC.	ตานหม่อน	CH	ชายป่าละเมาะ, ริมน้ำ, ที่ชุ่มชื้น	ใบ - แก้ปวดท้อง, ยาระบาย - แก้พิษตานทราง, พอกแผล
Convolvulaceae				
32. <i>Ipomoea aquatica</i> Forsk.	ผักบุ้ง	CH	หนองน้ำ, นาข้าว	ทั้งต้น - ยาระบาย, แก้กโรคนอนไม่หลับ, แก้ไข้, ปวดศีรษะ, แก้เบาหวาน, กลากเกลื้อน - แก้อ่อนเพลีย
33. <i>I. digitata</i> Linn.	ผักบุ้งรั้ว	CH	หมู่แมกไม้	ยาง - ยาถ่าย ราก - ยาบารุง, เว่ากำหนัด, ช่วยควบคุมการ หลังระดู, บดเป็นผงทาแก้บวม, ยาถ่าย
34. <i>I. maxima</i> Don	สะอึก	CH	ทุ่งนา, สนามหญ้า	ใบ - ผสมกับพืชอื่นเป็นยาพอกแก้ปวด ศีรษะ
35. <i>I. obscura</i> (L.) Ker-Gawl.	โดงระ	CH	ทุ่งหญ้า	ทั้งต้น - เป็นยาพอกแก้ปวดศีรษะ, พอกแผลฝี ใบ - ประโยชน์แก้แผลในปาก
36. <i>Merremia hederacea</i> Haller.f.	เถาสะอึก	CH	ทุ่งหญ้า, พื้น ทรายที่โล่งแจ้ง	ใบ - ยาพอกแก้มือและเท้าแตก
Cucurbitaceae				
37. <i>Coccinia grandis</i> Voigt.	ตำลึง	CH	หมู่แมกไม้, ริมทาง	ลำต้น - น้ำคั้นแก้เบาหวาน ใบ - ยาพอกแก้โรคผิวหนัง, แก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย
38. <i>Gymnopelalum integrifolium</i> Kurz	ซีกาแดง	CH	ที่โล่งแจ้ง ดินปนทราย	เปลือกราก - ยาถ่าย ลำต้น - ยาระบาย, ขับเสมหะ, บำรุงน้ำดี ผล - ยาถ่ายอย่างแรง, ขับพยาธิไส้เดือน เหง้า - บำรุงธาตุ, หัวใจ ราก - ลดไข้, แก้ม้ามย่อย, ดับไค
39. <i>Momordica cochinchinensis</i> Spreng.	ฟักข้าว	CH	เือกสวน, ป่าละเมาะ, ที่ชุ่มชื้น	ใบ - ประโยชน์แก้ไข้, ยาพอก เมล็ด - แก้ไอ, แก้กโรคหวัด, บำรุงปอด, แก้ม้วนโรค ราก - ขำเหา, แก้ม้วน, ถอนพิษร้อน, แก้ไข้
Ebenaceae				
40. <i>Diospyros mollis</i> Griff.	มะเกลือ	T	ป่าละเมาะ	ผล - ถ่ายพยาธิลำไส้
Euphorbiaceae				
41. <i>Acalypha boehmerioides</i> Miq.	-	H	ที่ชุ่มชื้น	ใบ - บ่มฝีให้สุก, ชำระแผลฝีและอาการบวม

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สํารวจตั้งแต่ ค.ศ. 2532 ถึง ค.ศ. 2533 (ต่อ)

ชื่อพฤกษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในทางการแพทย์แผนโบราณ***
42. <i>A. indica</i> Linn.	ตำแยแมว	H	พบทั่วไป, ที่ริมชั้น	ใบ - ถ่ายพยาธิ, ขับเสมหะในโรคหลอดลม อักเสบและหอบหืด ถ้าใช้ปริมาณมาก ทำให้อาเจียน, ปั่นโรยแผล, แก้งูกัด
43. <i>Bridelia ovata</i> Decne	มะกา	ST	ป่าละเมาะ, ริมน้ำ	ใบ - ขับเสมหะ, แก้อาการท้องผูก - ฝาดสมาน
44. <i>B. tomentosa</i> Bl.	ขนหนอน	ST	ป่าละเมาะ, เรือสวน, ริมน้ำ	ทั้งต้น - เป็นพิษ ใบ - ประยาศมแก้โรคลำไส้ ราก - เป็นยาภายหลังคลอด
45. <i>Euphorbia hirta</i> Linn.	นํ้านมราชสีห์ ใหญ่	H	พบทั่วไป, สนามหญ้า	ทั้งต้น - ทำยาต้มระงับอาการชัก, แก้ไอ, แก้บิด, แก้หืด, ทำยาพอก
46. <i>E. hypericifolia</i> Linn.	นํ้านมราชสีห์	H	พบทั่วไป, ริมน้ำ	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ, แก้บิด, แก้นิว ใบ - ฝาดสมาน, แก้บิด, แก้ท้องร่วง
47. <i>E. thymifolia</i> Linn.	นํ้านมราชสีห์ เล็ก	H	พบทั่วไป	ทั้งต้น - ฝาดสมาน, ขับปัสสาวะ, ยาระบาย, ถ่ายพยาธิ, แก้ปวดท้อง, ทำยาพอก แก้โรคหนังและกระดูกเคลื่อนไหว
48. <i>Phyllanthus niruri</i> Linn.	ลูกใต้ใบ	H	พบทั่วไป,	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ, แก้อ่อนใน, ไข้เบื่อปลา
49. <i>P. reticulatus</i> Poir.	ก้างปลาเครือ	S	ที่ชุ่มชื้น, ริมน้ำ, ชายป่าละเมาะ	ลำต้นและใบ - แก้เจ็บคอ, แก้หอบหืด
50. <i>P. urinaria</i> Linn.	หญ้าใต้ใบ	H	พบทั่วไป	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ, แก้อ่อนใน, แก้ไข้, ยาเจริญอาหารสำหรับเด็ก
51. <i>P. virgatus</i> Forst. I.	หางอำเภอ	H	พบทั่วไป	ใบ - แก้แผลที่ตา ราก - ทาแก้แผลบวมเป็นหนอง
52. <i>Ricinus communis</i> Linn.	ละหุ่ง	S	ที่ชุ่มชื้น	เมล็ด - ยาถ่าย
53. <i>Securinega virosa</i> Baill.	ก้างปลาขาว	S	ริมน้ำ	ใบ - ทำยาพอกแผลฝี
Guttiferae				
54. <i>Garcinia schomburgkiana</i> Pierre	มะดัน	ST	เรือสวน, ริมน้ำ, ป่าละเมาะ	ใบ, ผล และกิ่งเล็ก ๆ - ประยาศพอกเสมหะ, แก้ประจำเดือนพิการ, แก้ไอ, แก้น้ำลายเหนียว, แก้เมือกในคอ
Labiateae				
55. <i>Leucas asper</i> Link.	หญ้าหนวดเค้า	H	เรือสวน,	ทั้งต้น - พอกแผล, แก้ไข้, แก้พิษแมลงสัตว์ กัดต่อย
56. <i>Orthosiphon aristatus</i> Miq.	หญ้าหนวดแมว	H	ที่ชุ่มชื้น, เรือสวน	ทั้งต้น - แก้ไตพิการ, ขับปัสสาวะ ใบและลำต้น - ขับปัสสาวะ
Leeaceae				
57. <i>Leea rubra</i> Bl.	เขือง	S	ป่าละเมาะ	ราก - แก้คุดทะราด, แก้ไข้, ขับเหงื่อ, แก้บิด
Leguminosae				

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สํารวจตั้งแต่ คค. 2532 ถึง คค. 2533 (ต่อ)

ชื่อพฤษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในการแพทย์แผนโบราณ***
58. <i>Cassia alata</i> Linn.	ชุมเห็ดเทศ	S	ที่ชุ่มชื้น, ป่าละเมาะ	ใบ - ยาถ่าย, แก้โรคผิวหนัง เมล็ด - ขับพยาธิ ราก - แก้หิดและสิ่ว
59. <i>C. tora</i> Linn.	ชุมเห็ดไทย	S	ริมทาง, ทุ่งนา	ฝัก - แก้บิด, แก้ฟกบวม เมล็ด - แก้อาการท้องผูก, ขับปัสสาวะ ใบและเมล็ด - ยาถ่าย, แก้ไอ, แก้เกลือ ลำต้นและราก - แก้ไข้, ขับปัสสาวะ
60. <i>Christia obcordata</i> Bakh.f.	ผีเสื้อ	CH	สนามหญ้า ริมทาง	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ, ถอนพิษ
61. <i>Clitoria ternatea</i> Linn.	อัญชัน	CH	หญ้าแถมไม้, ที่ชื้น, ริมทาง	เมล็ด - ยาระบายอ่อนๆ ใบจากต้นที่มีดอกสีน้ำเงิน - พอกบ่มหนอง ราก - ยาถ่าย, ขับปัสสาวะ
62. <i>Crotalaria pallida</i> Ait.	หิ่งเม่น	H	ทุ่งนา, ริมทางทั่วไป	ทั้งต้น - บำรุงไตและม้าม, ขับปัสสาวะ, แก้ไอเรื้อรัง, แก้กฐิ้อ, แก้กฐิ่ว
63. <i>C. quinquefolia</i> Linn.	หิ่งห้อย	H	ทุ่งนา, ริมทางทั่วไป	ราก - ลดไข้, ถอนพิษเบื่อเมา
64. <i>Desmodium triflorum</i> DC.	หญ้าเกล็ดหอย	H	สนามหญ้า, ทุ่งนา	ทั้งต้น - แก้โรคปวดข้อ, แก้ไข้, ดีซ่าน, หนองใน, แก้ไอ
65. <i>Mimosa pudica</i> Linn.	ไมยราบ	US	ริมทาง, ที่ว่างทั่วไป	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ, แก้กษัย, แก้กไตพิการ ราก - แก้บิด, ขับปัสสาวะ
66. <i>Pithecellobium dulce</i> Benth.	มะขามเทศ	T	ทุ่งนา, เรือกสวน	เปลือกต้น - ฝาดสมาน, เบื่อปลา
67. <i>Sesbania javanica</i> Miq.	โสน	S	ทุ่งนา, ที่ลุ่มและ	เมล็ด - ฝาดสมาน
68. <i>Tephrosia purpure</i> Pers.	ครามป่า	H	ริมทาง, สนามหญ้า	ทั้งต้น - ยาระบาย, ขับปัสสาวะ, ขับพยาธิ ราก - รสขมใช้ปรุงยาหอม, ยาเจริญอาหาร
69. <i>Teramnus labialis</i> (L.f.) Spreng.	-	H	สนามหญ้า, ริมทาง, ป่าโปร่ง	ฝัก - ฝาดสมาน, เจริญอาหาร, แก้ไข้, ใช้ในโรคเกี่ยวกับประสาท, อัมพาต, โรคปวดตามข้อ, เยื่อเมือกอักเสบ
Loranthaceae				
70. <i>Dendrophthoe pentandra</i> (L.) Miq.	กาฝากมะม่วง	PaS	กาฝากบนไม้ ยืนต้น, และ ไม้พุ่มหลายชนิด	ทั้งต้น - เป็นยาลดความดันโลหิต, พอกแผล, สมานแผล ใบ - ปรุงยาต้มสำหรับสตรีหลังคลอด, พอกแผล
Malvaceae				
71. <i>Abelmoschus esculentus</i> Moench	กระเจี๊ยบมอญ	S	ทุ่งนา, ริมน้ำ	ผล - แก้โรคแผลในกระเพาะ ผลอ่อน - เป็นยาหล่อลื่น, ระงับพิษ, ขับปัสสาวะ, เยื่อเมือกอักเสบ
72. <i>A. moschatus</i> Medic.	ชะมดต้น	H	ที่ชุ่มชื้น, ทุ่งนา ป่าละเมาะ	ดอก - ปรุงยาแก้เนื้องอกเคลื่อนขณะหลับ เมล็ด - ขับลม

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สํารวจตั้งแต่ ค.ศ. 2532 ถึง ค.ศ. 2533 (ต่อ)

ชื่อพฤกษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในทางการแพทย์แผนโบราณ***
73. <i>Abutilon indicum</i> Sweet.	มะก่องข้าว	S	ริมทางทั่วไป	ใบ - แก้ปวดฟัน, แก้โรคเหงือกอักเสบ, ล้างแผล, ช่วยย่อย, ช่วยเจริญอาหาร เปลือก, ดอก เมล็ด, ราก - ขับปัสสาวะ
74. <i>Malachra capitata</i> Linn.	ปอคัน	S	ริมทางทั่วไป, ริมน้ำ	ทั้งต้น - แก้ไอ ใบและราก - ทำยาต้มเป็นยาหล่อลื่น
75. <i>Malvastrum coromandelianum</i> - (L.) Garcke	-	S	ริมทาง, ที่โล่งแจ้ง	ทั้งต้น - แก้ไอ ใบ - ทาแก้ฝีฝักบัว, ผสมในขี้ผึ้งใส่แผล, ปรุงยาต้มชำระแผล, แก้บิด ดอก - แก้ไอ, ขับเหงื่อ
76. <i>Sida acuta</i> Burm.	หญ้าขัดใบยาว	US	พบทั่วไป,	ใบ - ขับปัสสาวะ, ยาพอก, เร่งหนอง
77. <i>S. retusa</i> Linn.	-	S	ริมทาง, ที่ร่มชื้น	ใบ - ทำยาพอก ราก - ปรุงยาต้มแก้โรคปวดข้อ
78. <i>Urena lobata</i> Linn.	ซีโครก	S	ริมทางทั่วไป	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ, แก้บิดพิการ, แก้พิษน้ำเหลืองเสีย
79. <i>Wissadula periplocifolia</i> Presl	ข้าวต้ม	S	ป่าละเมาะ, ทุ่งนา	ในอินโดนีเซียมีรายงานว่า ใช้เป็นยาแต่ไม่ระบุ รายละเอียด
Menispermaceae				
80. <i>Tiliacora triandra</i> Kiels	เถาย่านาง	S	ป่าละเมาะ, เือกสวน	ใบ - ปรุงยาเขียว, ทำยาพอก ราก - แก้ไข้, ยาขับกระทุ้งพิษ
81. <i>Tinospora baenzigeri</i> Forman	ชิงช้าชาลี	C	ริมทางทั่วไป หมู่แมกไม้	เถา - แก้ไข้, แก้กระหายน้ำ ใบ - ข่าพยาธิในท้อง
Moraceae				
82. <i>Ficus hispida</i> Linn. f.	มะเดื่อปล้อง	ST	เือกสวน, ริมน้ำ	ใบ - ปรุงยาต้มสำหรับสตรีภายหลังคลอด บุตร, แก้ไข้, ทำยาพอก
83. <i>F. racemosa</i> Linn.	มะเดื่ออุทุมพร	T	เือกสวน, ป่าละเมาะ	เปลือกต้น - แก้อาการท้องเดินที่ไม่ใช่บิดหรือ อหิวาตกโรค, แก้อาเจียน, ใช้ห้ามเลือด, ชำระแผล
84. <i>Streblus asper</i> Lour.	ข่อย	T	ริมทุ่งนา, ชายป่าละเมาะ เือกสวน	ใบ - ช่วยย่อย, ยาระบายอ่อนๆ เปลือก - ต้มกับน้ำดื่มแก้ไข้, แก้ท้องเสีย, แก้บิด, แก้ปวดฟัน, เป็นยาเย็นดับพิษ ในกระดุกและเส้นเอ็น, แก้โรคผิวหนัง, ทาแก้ริดสีดวง
Myrsinaceae				
85. <i>Ardisia littoralis</i> Andr.	รามใหญ่	ST	ป่าละเมาะ, ที่ชุ่มชื้น	ใบ - ปรุงยาต้มแก้ปวดบริเวณหน้าอก

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สํารวจตั้งแต่ ค.ศ. 2532 ถึง ค.ศ. 2533 (ต่อ)

ชื่อพฤกษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในทางการแพทย์แผนโบราณ***
Nyctaginaceae				
86. <i>Boerhavia diffusa</i> Linn.	ผักขมหิน	H	ริมทาง, ที่ว่างทั่วไป	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ, ขับเสมหะ, ยาระบาย, แก้ปวดท้อง, ถูรับประทานมากทำให้ อาเจียน
Onagraceae				
87. <i>Fissendocarpa Linifolia</i> Bennet	เทียนนา	H	แอ่งน้ำตื้นๆ, ที่ลุ่มและ- โคลนตม, ทุ่งนา	ทั้งต้น - แก้บิด, อหิวาตกโรค, ลำไส้เล็กอักเสบ, ทำยาพอกฝีหนอง
88. <i>Jussiaea repens</i> Linn.	แพงพวยน้ำ	AqH	หนองน้ำ, ที่ลุ่มและ	ทั้งต้น - ฝาดสมาน, แก้บิด, พอกแก้โรคผิวหนัง, หล่อลื่น
89. <i>J. suffruticosa</i> Linn.	หญ้ารักนา	H	ทุ่งนา, แอ่งน้ำตื้นๆ	ทั้งต้น - ขับลม, แก้ท้องอืดเฟ้อ, ขับปัสสาวะ, ขับพยาธิ, ยาถ่าย, แก้โรคเรื้อรังในจมูกบางชนิด
Oxalidaceae				
90. <i>Biophytum sensitivum</i> (L.) DC.	กระเทียมอบ	H	สนามหญ้า, เรียกสวน,	ทั้งต้น - แก้เบาหวาน, แก้ไข้, ขับปัสสาวะ, แก้พิษแมลงป่อง
91. <i>Oxalis corniculata</i> Linn.	ผักแว่น	H	สนามหญ้า, ที่ชุ่มชื้น	ทั้งต้น - แก้แผลในปาก, คอและเหงือก, แก้โรคตับปิดอักเสบ
Passifloraceae				
92. <i>Passiflora foetida</i> Linn.	กะทกรก	CH	พบริมทางทั่วไป	ใบ - ทำยาพอกแผล, แก้คัน, รักษาโรคผิวหนังจำพวกหิด
Piperaceae				
93. <i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	ข้าพลุ	H	ที่ชุ่มชื้น, เรียกสวน	ทั้งต้น - แก้ปวดท้อง
Polygalaceae				
94. <i>Polygala chinensis</i> Linn.	-	H	สนามหญ้า, ที่ชุ่มชื้น	ราก - แก้ไข้, เวียนศีรษะ
Polygonaceae				
95. <i>Polygonum barbatum</i> Linn.	-	AqH	แอ่งน้ำ, โคลนตม	ทั้งต้น - ประยาดมสำหรับสตรีหลังคลอด เมล็ด - ย่ำบำรุง, ฝาดสมาน
96. <i>P. pulchrum</i> Bl.	ดอกข้าวโพด	AqH	หนองน้ำ, ริมน้ำ ที่ชุ่มและ	ใบ - ย่ำบำรุง, พอกเลือด ราก - ประยาดมแก้ปวดท้องในเด็ก
Portulacaceae				
97. <i>Portulaca oleracea</i> Linn.	ผักเบี้ยใหญ่	H	ที่ว่างทั่วไป, ที่ชุ่มชื้น, ริมน้ำ	ทั้งต้น - แก้ไข้, แก้โรคตับปิดอักเสบ, โรคตับ ลำต้น - น้ำคั้นทาผิวและแก้แสบร้อน

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สำนวตั้งแต่ ค.ศ. 2532 ถึง ค.ศ. 2533 (ต่อ)

ชื่อพฤกษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในทางการแพทย์แผนโบราณ***
Rhamnaceae				
98. <i>Zizyphus mauritiana</i> Lamk	พุทรา	ST	ริมทาง, ป่าละเมาะ	ผล - แก้ไข้, ฝาดสมาน, ฟอกเลือด, ยาระบาย, ขับเสมหะ, แก้ไอ ใบและเปลือกต้น - ฝาดสมาน, แก้ท้องเสีย, แก้บิด, จุกเสียด
99. <i>Z. oenoplia</i> (L.) Mill.	หนามเล็บเหยี่ยว	WC	หมู่แมกไม้, ที่ขึ้น	เปลือกต้น - แก้ไข้ในเด็กแรกเกิด เปลือกต้นและราก - ยาขับระดูขาว, ขับปัสสาวะ, แก้มดลูกพิการ, แก้มดกิด, แก้เบาหวาน
Rubiaceae				
100. <i>Hedyotis biflora</i> Lamk	หมากดิบน้ำค้าง	H	ที่ชุ่มชื้น, สนามหญ้า, พื้นรือกสวน	ทั้งต้น - แก้ท้องเสีย, แก้บิด, แก้ไข้, ทำยาพอก, แก้อาการพิษของโรค ผิวหนังจำพวกเริมและงูสวัด
101. <i>H. corymbosa</i> Lamk	หญ้าลิ้นงู	H	พบทั่วไป	ทั้งต้น - แก้ไข้, เป็นยาพอก, แก้หนองใน, แก้มะเร็งในตับ
102. <i>H. pterita</i> Bl.	หญ้าพงดงเขา	H	พบทั่วไป	ทั้งต้น - ยาพอก, ขับน้ำเหลืองเสีย, แก้ร้อนใน
103. <i>Mitragyna javanica</i> Koord & Vahl. var. <i>microphylla</i> Craib	กระทุ่มนา	T	ทุ่งนา, ริมทาง	ใบ - แก้ท้องเสีย, ปวดมวน
104. <i>Morinda citrifolia</i> Linn.	ยอ	ST	ริมน้ำ, รือกสวน	ใบ - แก้ไอ, แก้คลื่นไส้, แก้จุกเสียด, แก้ไข้, ขับระดู, แก้บิด, ทำยาพอก ผล - แก้คลื่นไส้ อาเจียน, ขับระดู, ขับลม, แก้เบาหวาน, แก้ไอ
105. <i>Paederia linearis</i> Hook. f.	ดอหมุดดงหมา	CH	ที่รกร้างทั่วไป	ใบ - พอกแก้ปวดศีรษะ, แก้ท้องอืดเฟ้อ, รักษาแผลในลำไส้, แก้ไขข้ออักเสบ, ขับปัสสาวะ
106. <i>Pavetta indica</i> Linn.	เข็มป่า	S	ริมน้ำ, ป่าละเมาะ	ใบ - แก้วริดสีดวงทวาร, ยาพอก เนื้อไม้ - ประยาดมแก้โรคปวดข้อ
Salvadoraceae				
107. <i>Azima sarmentosa</i> Benth. & Hook.	หนามพุดดอ	WC	ริมน้ำ, ที่ลุ่มชื้น	ราก - ยาเย็นถอนพิษ, แก้ไข้, ทาแก้พิษฝี, แก้ฟกบวม, แก้คางทูม, แก้ลิ้นคืบวม, แก้อาการอักเสบของพิษฝีทุกชนิด
Sapindaceae				
108. <i>Allophylus cobbe</i> (L.) Raeusch.	ต่อไล่	S	ป่าละเมาะ, ริมน้ำ	ใบ - เป็นส่วนผสมในยาช่วยให้คลอด บุตรง่าย, น้ำคั้นทาแก้คันเป็นผื่นในเด็ก ราก - ยาระบายอ่อนๆ, ทำยาพอกแก้ปวดท้อง ใบและเปลือกต้น - ทำยาพอกแก้ฟกช้ำ

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สํารวจตั้งแต่ ค.ศ. 2532 ถึง ค.ศ. 2533 (ต่อ)

ชื่อพฤกษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในทางการแพทย์แผนโบราณ***
109. <i>Cardiospermum halicacabum</i> Linn.	โคกกระออม	CH	พบทั่วไป	ทั้งต้น ใบ - แก้โรคไขข้ออักเสบ - น้ำคั้นหยอดตาแก้ตาเจ็บ, ขับระดู, แก้หิดและไธ
110. <i>Lepisanthes fruticosa</i> Leenh.	ข่ามะเรียง	ST	เรียกสวน, ริมน้ำ	ราก - แก้ไข้, แก้ร้อนใน, ไข้สันนิบาต, ไม่ผูกไม่ถ่าย
111. <i>L. rubiginosa</i> Leenh.	มะหวด	ST	ริมน้ำ	ผล - ขับระดูได้บ้างกำลัง เมล็ด - แก้โรคไอหอบ, แก้ไข้ซางเด็ก, แก้ไอกรน
112. <i>L. senegalensis</i> Leenh.	หมาว้อ	S	ป่าละเมาะ, ริมน้ำ	ผล - ขับระดูได้บ้างกำลัง ราก - ประยุยาแก้ไข้เหนือ, ไข้สันนิบาต, ไม่ผูกไม่ถ่าย
Scrophulariaceae				
113. <i>Lindernia anagallis</i> Pennell	หนวดปลาตุ๊ก	H	สนามหญ้า, ริมทาง	ทั้งต้น - แก้ไอ, ขับปัสสาวะ, แก้บวม
114. <i>Scoparia dulcis</i> Linn.	กรดน้ำ	H	สนามหญ้า, ที่ชุ่มชื้น	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ, แก้ไอ, แก้ท้องเสีย, แก้ไข้มาลาเรีย, ทำให้อาเจียน
Solanaceae				
115. <i>Physalis angulata</i> Linn.	โหงง	H	ริมทางทั่วไป	เมล็ด - ใช้เป็นยาแก้การเป็นหมัน ใบ, ใบและผล - ทำยาทาฝี, ทาแก้แผลเปื่อย
116. <i>P. minima</i> Linn.	หญ้าต่อมด็อก	H	พบทั่วไป	ลำต้น - น้ำคั้นทาแก้พิษฝี, แก้ฟกบวม, ยาเย็น ดับพิษ, อมแก้ต่อมทอนซิลอักเสบ, เจ็บคอ, กลืนน้ำลายไม่ได้, แก้ไข้คอตีบ
Sphenocleaceae				
117. <i>Sphenoclea zeylanica</i> Gaertn.	ผักปอด	H	หนองน้ำ, นาข้าว	ลำต้น ใบ ราก - แก้ปวดท่ายักปากมดลูก - ขับเสมหะ, ขับเหงื่อ, แก้ท้องมาน, แก้ริดสีดวง - แก้โลหิตพิการ, ขับลม, แก้ไข้จับ
Sterculiaceae				
118. <i>Melochia corchorifolia</i> Linn.	เส็กเล็ก	S	ทุ่งนา, ที่ชุ่มชื้น	ใบ - ทำยาพอก, แก้บวมและปวดบริเวณ ท้อง, ทำยาต้มแก้ไอเจียน เป็นส่วน ผสมประยุยาขับปัสสาวะ
119. <i>Pentapetes phoenicea</i> Linn.	บานเทียน	H	ที่โล่งแจ้ง, ริมทาง, ทุ่งนา	ทั้งต้น - เป็นยาล้างลิ้น, ระงับพิษ, แก้พิษงูกัด ผล - ยาล้างลิ้น
Stilaginaceae				
120. <i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.	เม่าไข่ปลา	T	ป่าละเมาะ, เรียกสวน, ริมน้ำ	ใบ - ทาแก้ปวดศีรษะ, ทาแก้โรคผิวหนัง, ท้องบวม, อาบน้ำคนไข้ เปลือกต้น - ผาตสมาน, บำรุงกำลัง

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สํารวจตั้งแต่ ค.ศ. 2532 ถึง ค.ศ. 2533 (ต่อ)

ชื่อพจนานุกรม**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในการแพทย์แผนโบราณ***
Tiliaceae				
121. <i>Corchorus aestuans</i> Linn.	กระเจนา	H	ริมทางทั่วไป	ใบ - แก้บิด, แก้ไอ, แก้ไข้, ปวดท้อง เมล็ด - แก้ไข้, เจริญอาหาร, แก้ปวดท้อง
122. <i>C. capsularis</i> Linn.	ปอเส้ง	H	ริมทางทั่วไป	ใบ - แก้บิด, แก้ไอ, ท้ายพอกแผลและ แก้ปวดศีรษะ
123. <i>C. olitorius</i> Linn.	ปอกระเจา	H	ริมทางทั่วไป	ใบ - ระบายพิษ, ยาบำรุง, ขับปัสสาวะ, กระเพาะปัสสาวะอักเสบ, ห่อนงใน, แก้ไข้
124. <i>Muntingia calabura</i> Linn.	ตะขบฝรั่ง	ST	ที่ชุ่มชื้น	ดอก - แก้ปวดศีรษะ ราก - เป็นส่วนผสมในการปรุงยาขับระดู, โรคเกี่ยวกับตับ
Umbelliferae				
125. <i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	บัวบก	H	ที่ชุ่มชื้นทั่วไป	ทั้งต้น - แก้ไข้ใน, เจริญอาหาร, ลดความดัน, ขับปัสสาวะ, ขับระดู, แก้อาการอักเสบ, ท้ายพอกแก้โรคผิวหนังบางชนิด
Urticaceae				
126. <i>Pilea microphylla</i> (L.) Liebm.	ไข่มด	H	ที่ร่มชื้น	ทั้งต้น - เป็นส่วนผสมท้ายพอก, ขับปัสสาวะ
127. <i>Pouzolzia zeylanica</i> (L.) Benn.	-	H	ริมน้ำ, เรือกสวน	ใบ - ช่วยในการหลั่งน้ำนม, แก้แผลเปื่อย, ขับปัสสาวะ
			ทุ่งหญ้าชุ่มชื้น	ทั้งต้น, ราก - พอกแผล, แก้อาการบวม, รักษาซิฟิลิส, ท้ายพอกแก้ปวดท้อง
Verbenaceae				
128. <i>Phyla nodiflora</i> (L.) Greene.	หญ้าเกล็ดปลา	H	สนามหญ้า, ที่ชุ่มชื้นทั่วไป	ทั้งต้น - แก้หนองใน, เจริญอาหาร, ช่วยย่อย, แก้ไข้, ขับปัสสาวะ, พอกแผลน้ำร้อน ลวก, แก้พุพอง
129. <i>Stachytarpheta indica</i> Vahl.	พันธุ์เขียว	US	ริมทางทั่วไป	ใบ - ขับพยาธิในเด็ก, แก้บิด, พอกแผล, พอกแก้เคล็ด
			ราก	- แก้หนองใน, ทำให้แห้ง
Zygophyllaceae				
130. <i>Tribulus terrestris</i> Linn.	หนามกระสุน	H	ที่โล่งแจ้ง	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ, แก้ปัสสาวะพิการ, แก้ฉี่, แก้หนองใน, ขับระดูขาว, แก้ไตพิการ
ANGIOSPERMS : Monocotyledones				
Araceae				
131. <i>Lasia spinosa</i> Thw.	ผักหนาม	AqH	ริมน้ำ, แอ่งน้ำ	ใบ - แก้ปวดท้อง เหง้า - ขับเสมหะ, แก้ไอ, ดมน้ำอาบแก้คัน เพราะพิษเหือดหัดและไข้หัว, โรคผิวหนัง

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชสมุนไพรในบริเวณพื้นที่ว่าง เขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สํารวจตั้งแต่ ค.ศ. 2532 ถึง ค.ศ. 2533 (ต่อ)

ชื่อพฤกษศาสตร์**	ชื่อพื้นเมือง*	ลักษณะ ชนิดพืช	แหล่งที่พบพืช	สรรพคุณที่กล่าวอ้าง ในการแพทย์แผนโบราณ***
Commelinaceae				
132. <i>Commelina benghalensis</i> Linn.	ผักปลาบ	H	พบทั่วไป, ริมน้ำ ทุ่งนา	ทั้งต้น - ทำยาพอก, ประยุตม์ใช้ล้างตา, แก้ขัดเบา
133. <i>C. diffusa</i> Burm. f.	ผักปลาบ	H	พบทั่วไป	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ, ดับพิษร้อน, ถอนพิษไข้, แก้มูกติด
Flagellariaceae				
134. <i>Flagellaria indica</i> Linn.	หวายลิง	C	ป่าละเมาะ, รือกสวน	ทั้งต้น - ขับปัสสาวะ ใบ - ผาตสมาน, รักษาแผล
Liliaceae				
135. <i>Gloriosa superba</i> Linn.	ดอกตึง	CH	ป่าละเมาะ, รือกสวน, ทุ่งนา	หัว - รักษาโรคไขข้ออักเสบ, แก้ท้องอืดเฟ้อ, ถ่ายพยาธิ, ยาระบาย, ยาทำให้แท้ง, แก้โรคเรื้อน, มะเร็ง, คชราช, รับประทานปริมาณมากทำให้ตายได้
Maranthaceae				
136. <i>Schumannianthus dichotomus</i> (Roxb.) Gagnep.	คล้า	H	ริมน้ำ, ที่ลุ่ม และป่าละเมาะ	เหง้า - ประยุตม์ขับพิษไข้, ลดความร้อนใน ร่างกาย, แก้พิษทั้งปวง, ประดงต่างๆ ใบ - น้ำคั้นรักษาโรคตา
Zingiberaceae				
137. <i>Alpinia allughas</i> Roscoe	ข่าน้ำ	H	ริมคลอง, หนองน้ำ	เหง้า - ข่าเชื้อ, พอกแผล, แก้ประดงผื่นคัน ตามผิวหนัง
138. <i>Globba schomburgkii</i> Hook. f.	กะทือลิง	H	รือกสวน, ที่ร่มชื้น	เหง้า - แก้ไข้, ห้ามเลือด

อักษรย่อลักษณะชนิดไม้ที่ใช้ในตารางที่ 1

AgH = ไม้ล้มลุกอาศัยในน้ำ	H = ไม้ล้มลุก	T = ไม้ยืนต้น
C = ไม้เถา	PaS = ไม้พุ่มที่เป็นกาฝาก	US = ไม้พุ่มขนาดเล็ก
CH = ไม้เถาเลื้อย	S = ไม้พุ่ม	USH = ไม้พุ่มขนาดเล็กล้มลุก
CrS = ไม้พุ่มลำต้นทอดคด	ST = ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก	WC = ไม้เถาเนื้อแข็ง

* เดิม, 2523.

** Hooker, 1885-1897; Schumann, 1899; Lecomte, 1907-1936; Backer, 1949; Backer, 1951; Van Ooststroom, 1953; Exell, 1954; Van Steenis, 1957; Jacobs, 1960; Backer et al., 1963-1968; Stemmerik, 1964; Phengklai, 1972; Ridsdale, 1976; Forman, 1981; Nanakorn, 1986 and Phengklai, 1986.

*** โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน, 2504; สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ, 2507, 2510, 2516; พยอม, 2521: ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์, 2530; ลีนา และธวัชชัย, 2533; วิทย, 2531; กองวิจัยและพัฒนาสมุนไพร, 2533; Van Ooststroom, 1953; Exell, 1954; Chopra et al., 1956; Jacobs, 1960; U Hla Maw, 1960; Kiangsu New Medical College, 1977; Kurup, 1979; Perry, 1980; Ludivina and Pancho, 1983 and Zhuang and Lee, 1986.

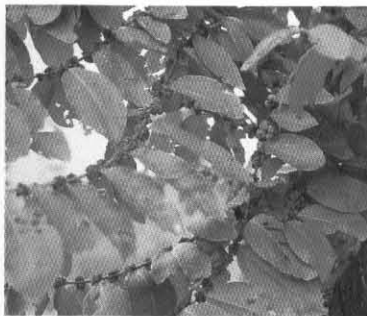
Antidesma ghaesembilla Gaertn.
น้ำไขปลา

Ardisia littoralis Andr.
รามใหญ่

Azima sarmentosa Benth. & Hook.
หนามพุดดอ

Bridelia ovata Decne
มะกา

Bridelia tomentosa Bl.
ขนทอน

Capparis pyrifolia Lamk
หนามหางนกกระลิง

Carissa cochinchinensis Pierre
หนามพรม

Combretum trifoliatum Vent.
คดสัง

Flagellaria indica Linn.
หวายลิง

Globba schomburgkii Hook. f.
กะทือลิง

Hedyotis biflora Lamk
หมากดิบน้ำค้าง

Ichnocarpus frutescens R. Br.
เครือปลาแสงแดง

Lasia spinosa Thw.
ผักหนาม

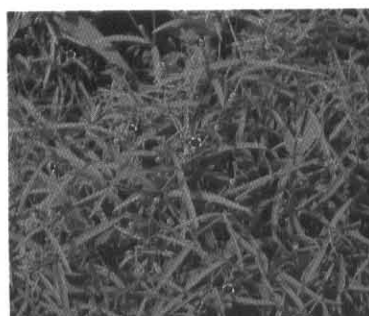
Lepisanthes senegalensis Leenh.
หมาว้อ

Merremia hederacea Haller. f.
เถาสะอึก

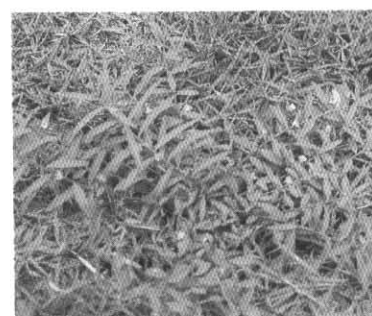
Orthosiphon aristatus Miq.
หญ้าหนวดแมว

Paederia linearis Hook. f.
ตดหมูตดหมา

Pilea microphylla (L.) Liebm.
ไข่มด

Polygala chinensis Linn.

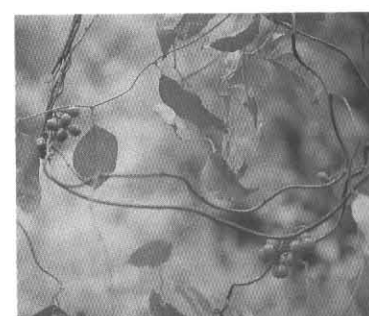
Polygonum barbatum Linn.

Physalis minima Linn.
หญ้าต่อมด็อก

Streblus asper Lour.
ข่อย

Tiliacora triandra Diels
เถาย่านาง

Wrightia religiosa Benth.
โมกบ้าน

Acanthus ebracteatus Vahl
เหงือกปลาหมอ

Allophylus cobbe (L.) Raeusch.
ต่อไล่

Alpinia allughas Roscoe
ข่าน้ำ

Cassia alata Linn.
ชุมเห็ดเทศ

Cassia tora Linn.
ชุมเห็ดไทย

Corchorus olitorius Linn.
ปอกระเจา

Crotalaria quinquefolia Linn.
พื้งห้อย

Gloriosa superba Linn.
ดองดึง

Ipomoea maxima Don
สะอึก

Leea rubra Bl.
เขือง

Melochia corchorifolia Linn.
แสงเล็ก

Momordica cochinchinensis
Spreng. ฟักข้าว

Oxystelma esculentum R. Br.
จุมูกปลาหลด

Pavetta indica Linn.
เข็มป่า

Pentapetes phoenicea Linn.
บานเทียน

Polygonum pulchrum Bl.
ดอกข้าวโพด

Quisqualis indica Linn.
เล็บมือนาง

Schumannianthus dichotomus
(Roxb.) Gagnep. คล้า

Securinega virosa Baill.
ก้างปลาขาว

Sida retusa Linn.

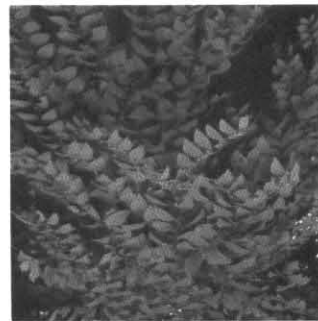
Tinospora baenzigeri Foran
ชิงช้าชาลี

Vernonia elliptica DC.
ตานหม่อน

Wissadula periplocifolia Presl
ข้าวต้ม

Zizyphus oenoplia (L.) Mill.
หนามเล็บเหยี่ยว

2. การตรวจวินิจฉัยชนิด

ตัวอย่างพืชสมุนไพรที่เก็บรวบรวมได้ จะนำมาเตรียมตัวอย่างพืชแห้งชนิดละ 3-5 ชิ้น เก็บรักษาไว้ ณ กองวิจัยและพัฒนาสมุนไพร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ และตรวจวินิจฉัยชนิดตามหลักพฤกษอนุกรมวิธาน (Plant Taxonomy) โดยอาศัยตำราต่างๆที่เกี่ยวข้อง บางส่วนได้นำไปเปรียบเทียบกับตัวอย่างพืชแห้งของกรมวิชาการเกษตร และของกรมป่าไม้ด้วย

ผลและวิจารณ์

ผลการสำรวจ พบพืชสมุนไพรทั้งสิ้น 52 วงศ์จำนวน 138 ชนิด ในตารางที่ 1 ซึ่งระบุชื่อพฤกษศาสตร์ชื่อพื้นเมือง ลักษณะชนิดไม้ แหล่งที่พบพืช รวมทั้งสรรพคุณที่กล่าวอ้างในทางการแพทย์แผนโบราณ ก็ได้นำมารวบรวมไว้พอสังเขป เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยด้านอื่นๆต่อไป

พืชสมุนไพรที่พบส่วนใหญ่เป็นพรรณไม้ที่พบเห็นได้ง่าย และมีการกระจายได้ทั่วทุกภาค พรรณไม้ประเภทไม้ล้มลุก จะพบได้มากกว่าประเภทอื่นๆ เนื่องจากเจริญเติบโตได้ในสภาพแวดล้อมทั่วไป ส่วนไม้เถาเนื้อแข็ง ไม้พุ่ม และไม้ยืนต้นนั้น ต้องการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม อาณาบริเวณกว้างขวางและปราศจากการรบกวน พรรณไม้ประเภทนี้ จะพบได้ตามริ้วสวนวัง หรือหมู่แมกไม้ ลักษณะคล้ายป่าละเมาะ ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ จะพบในตำบลต่างๆทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา

ข้อสังเกตบางประการจากการสำรวจคือ พืชสมุนไพรบางชนิด อาจเป็นที่รู้จักดี หรือเป็นที่ต้องการ จึงพบร่องรอยการขุดเก็บไปใช้เป็นจำนวนมาก เช่น หัวตองติ่ง ส่วนพืชชนิดอื่นๆก็ไม่พบว่า มีการเก็บไปใช้ แม้บางชนิดจะพบแหล่งใหญ่พอสมควรก็ตาม เช่น ดานหม่อน ดังนั้นในการสำรวจครั้งนี้ นอกจากจะได้ทราบชนิดพืชสมุนไพรในเขตอำเภอเมืองฯแล้ว ยังทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่น่าสนใจหลายประการเกี่ยวกับพืชสมุนไพร เพื่อนำมาใช้อย่างเหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการต่อไป

คำขอบคุณ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนงานวิจัย ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี คือ เจ้าหน้าที่ตึกพิชพรรณ กรมวิชาการเกษตร เจ้าหน้าที่หอพรรณไม้ กรมป่าไม้ คุณอุตรเพียรพุ่มพวง หัวหน้าทำการไปรษณีย์โทรเลขนนทบุรี คุณตรุณ เพ็ชรพลาย คุณเย็นจิตร จิวเวฑดำรงกุล และคุณสรัญญา วัชรโรทัย

เอกสารอ้างอิง

- กองวิจัยและพัฒนาสมุนไพร. 2533. สมุนไพรพื้นบ้านฉบับรวบรวม. Text and Journal Corporation Co., Ltd. Bangkok.
- คณาจารย์ภาควิชาพฤกษศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530. การเก็บและรักษาดตัวอย่างพันธุ์ไม้. อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, กรุงเทพฯ.
- ณัฏฐา จันทรสุวนิชย์. 2531. พิพิธภัณฑ์พืช. ว. กรมวิทย. พ. 30 : 225-233.
- เต็ม สมิตินันท์. 2523. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (ฉบับชื่อพฤกษศาสตร์-ชื่อพื้นเมือง). หจก. ฟันนี้พับลิชชิง, กรุงเทพฯ.
- พยอม ดันติวัฒน์. 2521. สมุนไพร. สมาคมสมุนไพรแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.
- ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์, คณะเภสัชศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530. ชื่อพืชสมุนไพรและประโยชน์. คณะเภสัชศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน. 2504. แพทย์-ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม 2. สุพจน์การพิมพ์ กรุงเทพฯ.
- ลีนาผู้พัฒนาพงศ์ และ ธวัชชัย วงศ์ประเสริฐ. 2530. สมุนไพรไทยตอนที่ 5. หจก. ขุดิมาการพิมพ์, ถนนพหลโยธิน, กรุงเทพฯ.
- วิทย์ เทียงบูรณธรรม. 2531. พจนานุกรมสมุนไพรไทย. โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, บางกอกน้อย, กรุงเทพฯ.
- สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ. 2507, 2510, 2516. ประมวลสรรพคุณยาไทยภาค 1-3. โรงพิมพ์อ่าพลพิทยา, กรุงเทพฯ.

- Backer, C.A. and R.C. Bakhuizen Van Den Brink. 1963-1968. Flora of Java Vol. 1-3, N.V.P. Noordhoff, Groningen. The Netherlands.
- Backer, C.A. 1951. *Amaranthaceae*. Fl. Mal. Ser. 1 Vol. 4 : 69-98.
- Backer, C.A. 1949. *Aizoaceae*. Fl. Mal. Ser. 1 Vol. 4 : 267-275.
- Chopra, R.N., S.L. Nayar and I.C. Chopra. 1956. Glossary of Indian Medical Plants. Council of Scientific and Industrial Research, New Delhi.
- Coner, E.J.H. 1951. *Wayside Tree of Malaya* Vol. 1-2, V.C.G. Gatrell, Government Printer, The Government Printing Office, Singapore.
- Exell, A.W. 1954. *Combretaceae*. Fl. Mal. Ser. 1 Vol. 4 : 533-589.
- Forman, L.L. 1981. *Tinospora* in Asia, Australia and Pacific. Kew Bull. 36 : 375-421.
- Hooker, J.D. 1855-1897. The Flora of British India Vol. 1-7, L. Reeve & Co., Ltd. Kent, England.
- Jacobs, M. 1960. *Capparidaceae*. Fl. Mal. Ser. 1 Vol. 6 : 61-105.
- Kiangsu New Medical College. 1977. A Dictionary of Chinese Traditional Medicine Vol. 1-2. Shanghai Ren-Min-Wei-Sheng Publishing Co., Shanghai.
- Kurup, P.N.Y. 1979. Handbook of Medicinal Plants. Central Council for Research in Ayurveda and Siddha, New Delhi.
- Lecomte, H.M. 1907-1936. Flore Generale de L'Indo-Chine T. 1-7, Masson et Cie, Paris.
- Ludivina S. de Padue and J.V. Pancho. 1983. Handbook on Philippine Medicinal Plants Vol.4. University of The Philippines at Los Banos.
- Nanakorn, W. 1986. The genus *Combretum* (Combretaceae) in Thailand. Thai For. Bull. 16 : 154-204.
- Perry, M 1980. Medicinal Plants of East and Southeast Asia. The MIT Press, London.
- Phengkhlai, C. 1972. The genus *Diospyros* Linn. (Ebenaceae) in Thailand. Thai For. Bull. 6 : 1-27.
- Phangkhlai, C. 1986. Study in Thai Flora Tiliaceae. Thai For. Bull. 16 : 2-118.
- Ridsdale, C.E. 1976. *Leeaceae*. Fl. Mal. Ser. 1 Vol. 7 : 755-782.
- Schumann, K. 1899. *Zingiberaceae*. Engler's Bot. Jahrb. XXVII p.311
- Stemmerik, J.F. 1964. *Nyctaginaceae*. Fl. Mal. Ser. 1 Vol. 6 : 450-461.
- U Hla Maw. 1960. Common Indigenous Medicinal Plants of Burma. Journal of The Burma Science Association. 4(2) : 52-68.
- Van Oostroom, S.J. 1953. *Convolvulaceae*. Fl. Mal. Ser. 1 Vol. 4 : 388-512.
- Van Steenis, C.G.G.J. 1957. *Basellaceae*. Fl. Mal. Ser. 1 Vol. 5 : 300-304.
- Zhuang, Z.X. and Y.H. Lee. 1986. Chinese Medicinal Herbs of Hong Kong Vol.5. Shang-Yu Publishing Co., Hong Kong.